

هدف و ماهیت:

- رشته های شش گانه ی الهیات به منظور تامین چهار هدف اساسی تشکیل شده است:
- ۱- تربیت دبیران تعلیمات دینی
 - ۲- ایجاد زمینه برای تربیت مربیان اسلامی مورد نیاز کشور
 - ۳- فراهم آوردن امکانات برای کسب معلومات با شیوه دانشگاهی برای افرادی که به این کار علاقه دارند ولی مجال و امکانات لازم برای ادامه ی تحصیل در حوزه های علمیه را ندارند.
 - ۴- تربیت محقق در علوم و معارف اسلامی

توانایی های مورد نیاز و قابل توصیه:

در این رشته توانایی در زمینه علوم قرآنی، علوم عربی و انسانی و زبان خارجی لازم است، و نیز قدرت تحلیل و استدلال کافی در مسائل فکری و اعتقادی از ملزومات این رشته است.

علاقه به هدف الهی و خلوص نیت و البته داشتن انگیزه شرط اساسی پیشرفت در این رشته است. لازم به ذکر است که برای بررسی بسیاری از مسائل فرد باید منطقی بوده، مسائل را به دور از تعصب و با شیوه های علمی بررسی کند.

هر دانشجوی رشته ی الهیات و معارف اسلامی باید به زبان و ادبیات عرب مسلط بوده و به آن علاقمند باشد چرا که برای ورود به وادی قرآن و حدیث و مطالعه ی تاریخ و تمدن کشورهای مسلمان و کتب عرفانی و فلسفی اسلامی و یا تحقیق و مطالعه بر روی فقه و مبانی حقوقی اسلامی آشنایی با زبان عربی یک ضرورت اجتناب ناپذیر است.

هم چنین دانشجویان این رشته لازم است که با زبان انگلیسی آشنا باشند تا بتوانند معارف اسلامی را بسط و گسترش دهند و در این زمینه تبلیغ کنند. این آشنایی برای دانشجویان گرایش ادیان و عرفان ضروری تر است چون کتب مذهبی ادیان دیگر به زبان عربی نوشته نشده است و برای مطالعه این کتب باید حداقل به زبان انگلیسی به عنوان زبان بین المللی مسلط بود.

دانشجوی الهیات و معارف اسلامی باید در زبان و ادبیات فارسی توانمند باشد تا بتواند تحقیقات و پژوهش های خود را به زبان سلیس و روان بنویسد.

همچنین باید مسائل و مباحث یا وقایع تاریخی را به خوبی تجزیه و تحلیل کند نه اینکه تنها به حجم محفوظات خود بپردازد. برای مطالعه گرایش ادیان و عرفان دو شرط لازم است. یکی این که دانشجوی این گرایش باید فردی دیندار باشد چون اعتقادات دینی به انسان امکان فهم ادیان دیگر را نیز می دهد، همچنین ایمان قلبی باعث می شود که انسان هنگام مطالعه ادیان مختلف، دچار سردرگمی و آشفتگی نشود.

دوم اینکه دانشجوی این رشته باید به زبان انگلیسی مسلط باشد چون در هر دینی، منبع اصلی احکام و تعالیم آن دین، کتاب مقدس آن است و کتاب مقدس هر دینی را نیز باید به زبان اصلی مطالعه کرد. البته در مقطع لیسانس آشنایی با زبان انگلیسی کافی است چون به این زبان منابع و کتب متعددی در زمینه ادیان مختلف وجود دارد اما در مقطع فوق لیسانس و دکتری، دانشجو باید به زبان کتاب مقدس دینی که به صورت تخصصی روی آن مطالعه و تحقیق می کند، مسلط باشد.

هم چنین لازم است با عرفان در حد مقدماتی آشنا باشد؛ زیرا همه ی ادیان به نحوی تحت تاثیر جریان های شایع عرفانی در سرزمین خود بوده اند. برای مثال ما نمی توانیم تاثیر افلاطون را در گسترش مبانی عرفان سامی (یهودیت، مسیحیت و اسلام) نادیده بگیریم و بالاخره دانشجوی این رشته باید با اصلاحگران بزرگ ادیان مختلف آشنا باشد تا تحولات فکری ادیان مختلف برایش ملموس بشود و بتواند آنها را درک کند. در غیر این صورت در دانشگاه با انبوهی از اطلاعات مواجه می شود، بدون آنکه بتواند آنها را طبقه بندی کرده و تجزیه و تحلیل کند.

معرفی اجمالی گرایش های مقطع کارشناسی

این رشته دارای ۶ گرایش می باشد، که عبارتند از:

۱- علوم قرآن و حدیث

۲- تاریخ و تمدن ملل اسلامی

۳- ادیان و عرفان تطبیقی

۴- فلسفه و حکمت اسلامی

۵- فقه و مبانی حقوق

۶- فقه شافعی

علوم قرآن و حدیث

قرآن معدن ایمان و کانون فروزان آن است، سرچشمه ها و دریا های دانش است. آنگیرها و برکه های دادگری است. شالوده و ساختمان اسلام است و دره ها و دشتهای پهناور حق است و حدیث در کنار قرآن یکی از دو شاهبالی است که انسان را به قله کمال می رساند. آری قرآن و حدیث دو مصدر دین شناسی و مادر علوم اسلامی به شمار می روند و از همین رو هر مسلمانی باید به مطالعه آنها بپردازد اما بی شک تمامی مسلمانان نمی توانند در زمینه قرآن و حدیث تحقیق کنند، چرا که این دو دریای بیکران روشنگری، قلمرویی بسیار گسترده دارند و باید تحصیلات و مطالعاتی ویژه داشت تا بتوان در این زمینه فعالیت نمود. دانشی که دانشجویان رشته الهیات گرایش علوم قرآن و حدیث به طور آکادمیک و دانشگاهی فرا می گیرند.

قرآن کتاب آسمانی ما مسلمان هاست و اصل و ریشه همه مطالب دینی در این کتاب وحی و آسمانی موجود است. از همین رو حتی محققان یهودی و مسیحی نیز بر روی قرآن تحقیق کرده و برای این کتاب ارزش فائند چه برسد به ما مسلمانها که باید اطلاعات بیشتری درباره آن داشته باشیم. همچنین احادیث نیز به عنوان یکی از دو امانت گرانبهای پیامبر که در آنها به جزئیات معارف و احکام اسلامی پرداخته شده است، باید مورد توجه ما مسلمانها قرار گیرد. برای مثال مسائلی مانند اقتصاد اسلامی، سیاست و تعلیم و تربیت مسلماً باید برگرفته از قرآن و احادیث اهل بیت باشد و این نیازمند آشنایی عمیق و کامل با این دو امانت گرانبهای پیامبر اسلام است.

در گرایش علوم قرآن و حدیث دانشجویان ۱۲ واحد تفسیر قرآن کریم می گذرانند که در این ۱۲ واحد با شان نزول، مفهوم آیات و تفسیرهای مهم قرآن کریم آشنا می شوند. همچنین دانشجویان ۱۲ واحد درسی در زمینه علوم قرآنی مطالعه می کنند که در این ۱۲ واحد با علوم خاصی که هر پژوهشگر قرآن باید با آنها آشنا باشد مثل مبحث مجمل و مبین، منطق و مفهوم، عام و خاص، محکمت و متشابهات آشنا می شوند که لازمه فهم و درک قرآن و تفسیر و تبیین آن می باشد. برای مثال دانشجو در مبحث مجمل و مبین می آموزد که در قرآن بعضی از احادیث به صورت مجمل بیان شده است و توضیح و تفسیر این آیات در سایر آیات قرآن یا احادیث آمده است. مثل آیه ۳۷ سوره بقره که در آن آمده است: «فَتَلَقَىٰ آدَمَ مِنْ رَبِّهِ كَلِمَاتٍ فَتَابَ عَلَيْهِ» یعنی وقتی آدم از بهشت رانده شد، چون راه و رسم توبه کردن را نمی دانست، خدا به او کلماتی را آموخت پس توبه او مورد قبول قرار گرفت. اما این کلمات در آیه مورد نظر توضیح داده نشده است و در واقع این آیه به صورت مجمل، مساله توبه را مطرح نموده است.

تاریخ و تمدن ملل اسلامی

آیا می توان مذهبی را بدون آشنایی با فرهنگ، تمدن، شخصیت های بزرگ، محیط، زمان و اوضاع دوران پیدایش، دوران شکوفایی و گسترش آن مذهب شناخت؟

بدون شک چنین کاری غیرممکن است. یعنی نمی توان اسلام را بدون توجه به تاریخ تمدن و فرهنگ اسلامی مطالعه کرد و به شناخت کامل نیز دست یافت. از همین رو رشته الهیات و معارف اسلامی اهمیت بسیاری برای شناخت تاریخ فرهنگ و تمدن ملل اسلامی قائل است تا جایی که گرایش خاصی به همین نام در این رشته وجود دارد.

گرایش تاریخ فرهنگ و تمدن ملل اسلامی، دانشجویان را با تاریخ و جغرافیای ممالک اسلامی آشنا می کند، یعنی دانشجویان با فرهنگ، عادات و رسوم مسلمانهای نقاط مختلف جهان از جمله مسلمانهای آسیای جنوب شرقی، شمال آفریقا، اروپا و آمریکا آشنا

می شوند. همچنین با تاریخ اسلام از زمان ظهور پیامبر اکرم تا زمان حال، تاریخ تشکیلات اسلامی (آشنایی با نظام و تشکیلات دولتهای مسلمان اعم از نظام مالی، نظام اداری، تشکیلات سیاسی و ...) تاریخ علوم (علوم عقلی و نقلی که از اسلام زاده شده است) تاریخ ناحیه‌ای، تاریخ نگاری (آشنایی با شیوه‌های تاریخ نگاری در اسلام و انواع تاریخ‌نگاری اعم از وقایع نامه، معاجم الرجال، طبقات، احوال بلاد، احوال امم و ...) تاریخ هنر معماری اسلامی و تاریخ آموزش و پرورش اسلامی آشنا می‌گردند.

ادیان و عرفان تطبیقی

در رشته الهیات و معارف اسلامی، گرایش ادیان و عرفان تنها گرایشی است که به بررسی و مطالعه ادیان دیگر می‌پردازد و دین اسلام را تنها در حیطه عرفان بررسی می‌کند.

تا قبل از قرن ۱۸ دنیای مسیحیت با ادیان دیگر آشنایی چندانی نداشت، چرا که مسیحیان، سایر ادیان را شیطانی تلقی می‌کردند ولی با گسترش فتوحات استعماری و رفتن به سرزمین‌های دورتر از اروپا و آن سوی اقیانوسها، مسیحیان با ادیان و فرهنگ‌های دورتر از اروپا و آن سوی اقیانوسها آشنا شدند. گرچه این آشنایی در آغاز برای تحکیم تسلط خودشان بود ولی بعد از تقسیم‌بندی‌های جدید، علما و دانشمندان مسیحیت متوجه شدند که برخلاف تصور آنها، ادیان دیگر سراسر باطل، خرافه و بی‌پایه و اساس نیستند، این است که توجه به ادیان دیگر از اواخر قرن ۱۹ گسترش پیدا کرد و از آن زمان دپارتمان‌هایی در دانشگاهها تاسیس شده است که به تاریخ ادیان و مطالعات مقایسه‌ای یا تطبیقی بین ادیان می‌پردازد.

در رشته ادیان و عرفان دانشجویان با تاریخ ظهور و گسترش ادیان زنده (ادیانی که هنوز پیروان بسیاری دارند) آشنا می‌شوند و سه بخش اساسی احکام و آداب، عقاید و اخلاق را در هر دینی مطالعه می‌کنند که البته در این مطالعه شخص پژوهشگر در صدد اثبات حقانیت یا بطلان دین خاصی نیست بلکه در صدد شناسایی و درک مواضع مشترک می‌باشد. گفتنی است که ادیان زنده‌ای که دانشجویان مطالعه می‌کنند، براساس خاستگاه آنها به سه گروه تقسیم می‌شوند که عبارتند از:

الف) ادیان خاورمیانه که شامل ادیان سامی یعنی یهودیت، مسیحیت و اسلام می‌شود که پیامبران آنها نسلشان به حضرت ابراهیم می‌رسد و دین زرتشت که خاستگاه آن ایران است.

ب) ادیان خاور دور که ادیان کشورهای چین و ژاپن است و شامل: «کنفوسیوس»، «تائو»، «شینتو» می‌گردد.

ج) ادیان شبه قاره هند که عبارتند از: «هندو»، «بودا».

در ضمن دانشجویان با ادیان ابتدایی و ادیان مرده مثل مانوی و مزدکی نیز تا حدودی آشنا می‌شوند.

دانشجویان این گرایش علاوه بر بررسی و مطالعه ادیان مختلف، عرفان را نیز به عنوان یکی از مباحث مقایسه‌ای در ادیان مطالعه می‌کنند و با ادبیات عرفانی اسلام آشنا می‌شوند، البته این آشنایی در حد گسترده و وسیعی نیست یعنی برخلاف تصور بسیاری از داوطلبان، این رشته بیشتر جنبه تاریخی دارد تا جنبه عرفانی و شاید بهتر باشد که عنوان این گرایش را مطالعات مقایسه‌ای در باب ادیان بگذاریم.

فقه و مبانی حقوق اسلامی

هر انسان معتقد به مبدا و معاد بر این عقیده است که خداوند برنامه زندگی انسان را تشریح کرده است یعنی برای انسان وظایف یا حقوقی را مشخص کرده که سعادت انسان در پیروی از این وظایف و تلاش برای رسیدن به این حقوق می‌باشد. در دین اسلام علمی که بیانگر این حقوق است، علم فقه نام دارد و گرایش فقه و مبانی حقوق اسلامی به آموزش این علم می‌پردازد. رشته فقه و مبانی حقوق اسلامی، وظایف و حقوق انسان را از دیدگاه تشریحات الهی بیان می‌کند، حقوقی که از روی حکمت و بر روی محور مصالح و مقاصد خردمندانه است و در زمینه رابطه میان انسان و خدا، رابطه انسانها با یکدیگر یا وظایف انسان نسبت به خود و طبیعت می‌باشد.

از همین جا می‌توان متوجه تفاوت میان رشته فقه و مبانی حقوق اسلامی و رشته حقوق در مفهوم عام آن شد. زیرا رشته حقوق اصولی را بیان می‌کند که از نظر عقل و عرف بشری، رعایت آنها در زندگی برای ایجاد نظم و امنیت لازم است. اصولی که امکان دارد طبق تشخیص عقل، مصلحت موقت اما فوری داشته باشد. اما فقه بیانگر مصالحی است که در تکامل انسان تأثیر دارد. بنابراین از نظر حقوق اسلامی، اصول و قوانین نباید تنها عامل نظم و امنیت باشد بلکه باید انسان را نیز به کمال برساند. از این بابت احکام فقهی ممکن است که اعتبار جاودانه داشته باشد.

در رشته حقوق مسائل مختلف حقوق اعم از فقه اسلامی، حقوق مدنی، حقوق جزا، حقوق تجارت و قوانین موضوعه که در قانون اساسی مشخص شده و توسط مجلس شورای اسلامی تکمیل و تفسیر می‌شود، تدریس می‌گردد اما در رشته فقه و مبانی حقوق اسلامی، حقوقی که از قرآن و احادیث استخراج می‌شود و اصول (قواعد کلی حاکم بر فقه) آموزش داده می‌شود.

فقه شافعی

یکی از گرایش های رشته ی الهیات گرایش فقه شافعی است که بسیاری از دروس آن با گرایش فقه و مبانی حقوق اسلامی یکسان است.

در گرایش فقه شافعی احکام عملی اسلام مانند عبادت، معاملات، مناکحات، جزا، قضا و شهادت و همچنین اصول از دیدگاه مذهب شافعی آموزش داده می‌شود. فقه شافعی در حقوق اسلامی، مکتب مستقلی است و در عرض مکاتب فقهی دیگر از جمله امامیه، حنفیه، مالکیه، حنبلیه، ظاهریه و سایر مکاتب فقهی قرار دارد. این مکتب فقهی دارای محتوا و نظام استنباطی خاصی است به عبارت دیگر در فقه شافعی بعضی اصول در استنباط احکام پذیرفته شده که در مکاتب دیگر مورد قبول نیست همان طور که اصولی در مکاتب دیگر وجود دارد که فقه شافعی آنها را قبول ندارد. گفتنی است که گرایش فقه شافعی تنها از بین داوطلبان اهل سنت، دانشجوی می پذیرد.

فلسفه و حکمت اسلامی

در تاریخ علم و اندیشه ما برای رسیدن به حقیقت و آگاهی از راز هستی و آفرینش به دو راه اصلی و اساسی بر می‌خوریم، راه عقل و راه عشق. انسان اندیشمند برای رهایی از سراب اوهام و رسیدن به سرچشمه حق و حقیقت از یکی از این دو راه حرکت کرده است.

در تاریخ فلسفه و عرفان اسلامی نیز این دو راه وجود دارد و برای کشف حقیقت هر دو روش کشف و شهود و استدلال و منطق مورد توجه بوده است. در این میان طرفداران اصالت عقل معتقدند که می‌توان با استدلال و برهان به معرفت و شناخت رسید و از راز آفرینش آگاهی یافت. اعتقادی که در گرایش فلسفه و حکمت اسلامی نیز با آن روبرو می‌شویم و در واقع دانشجویان این گرایش به مطالعه و پژوهش در این زمینه می‌پردازند.

علم فلسفه به سؤالاتی پاسخ می‌دهد که پاسخگویی به این سؤالات بر عهده هیچ یک از علوم خاص بویژه علم تجربی نیست. برای مثال به این سؤال که آیا غیر از موجودات مادی که در عالم می‌بینیم، موجودات غیرمادی نیز در عالم هستند؟ و آیا انسان فقط در همین وجود فیزیکی و بدن مادی خلاصه می‌شود یا هویت دیگری هم دارد که مادی نیست؟ و مهمتر از همه این که آیا کل هستی متکی به خالق است و از او به وجود آمده یا عالم هستی بی‌نیاز از خالق است؟ و دهها سؤال دیگر که برای ذهن بشر مطرح است و به نوعی جهان بینی هر انسان را می‌سازد، علم فلسفه پاسخ می‌دهد.

در مورد تفاوت رشته ی فلسفه با رشته ی الهیات و معارف اسلامی گرایش فلسفه و حکمت اسلامی باید گفت که در کشور ما فلسفه ی اسلامی و فلسفه ی غرب به عنوان دو رشته ی تحصیلی متفاوت ارائه شده است. یعنی رشته ی فلسفه در معنای عام آن به فلسفه ی غرب می‌پردازد و رشته ی الهیات گرایش فلسفه ی اسلامی، فلسفه و حکمت اسلامی را مورد بررسی قرار می‌دهد که البته نظام آموزش نیز در این دو رشته تا حدودی تفاوت دارد چون نظام آموزش فلسفه ی غرب در کشور ما بیشتر براساس سیر تاریخی است اما نظام آموزش فلسفه ی اسلامی براساس مکاتب فلسفی مثل مشاء، اشراق یا ملاصدرا است. هر چند که دانشجویان هر یک از این دو رشته مطالعات محدودی نیز در زمینه ی فلسفه ی دیگر دارند یعنی دانشجویان فلسفه ی غرب واحدهایی را در زمینه ی فلسفه ی اسلامی و دانشجویان فلسفه ی اسلامی واحدهایی را در زمینه ی فلسفه ی غرب می‌گذرانند. وضعیت ادامه تحصیل در مقاطع بالاتر

گفتنی است که رشته ی الهیات و معارف اسلامی در هر ۶ گرایش تا مقطع دکتری در دانشگاه های ایران ارائه می‌شود.

آینده ی شغلی و بازار کار

فارغ التحصیلان گرایشهای مختلف الهیات و معارف اسلامی می توانند در وزارتخانه ها و موسساتی نظیر: آموزش و پرورش ، وزارت ارشاد، وزارت امور خارجه، بنیاد پژوهشهای اسلامی و سایر موسسه های پژوهشی به کار اشتغال ورزند. همچنین فارغ التحصیلان گرایش فقه و مبانی حقوق در کارهایی نظیر دفاتر اسناد رسمی، دفاتر ازدواج، مشاوره حقوقی در ادارات دولتی و غیردولتی و دانشگاه ها می توانند مشغول کار شوند.

دروس اصلی در ۶ گرایش رشته الهیات و معارف اسلامی	
منطق ۱ و ۲	تاریخ اسلام ۱ و ۲
اعراب قرآن	صرف و نحو عربی کاربردی ۱ و ۲ و ۳ و ۴
قرائت و درک مفاهیم متون فقهی و تفسیری	ترجمه عربی به فارسی و فارسی به عربی ۱ و ۲
قرائت و درک مفاهیم متون معاصر	قرائت و درک مفاهیم متون عرفانی
مکالمه و محاضره ۱ و ۲ و ۳	قرائت مطبوعات و استفاده از رادیو و تلویزیون
تاریخ زبان و فرهنگ عربی	علوم بلاغی
مبانی جامعه شناسی	روش تحقیق
مبادی فقه	زبان تخصصی ۱ و ۲ و ۳
آشنایی با علوم اسلامی (عرفان و فلسفه)	مبادی اصول
آشنایی با ادیان بزرگ	فقه مقدماتی ۱ و ۲
	تفسیر